

การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลาย
ของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา

**Increasing the Economic Value-added of Mekong Basin Woven
Textiles from the Diversity of Biological Resources and Wisdom**

ชฎาพร แนบชิด¹ / ปานิภรณ์ ธีระวงศนันท์² / วิไลวรรณ อุดหนุน³

Chadarporn Nabchid / Paniporn Teerawongsanan / Wilaiwan Audnoon

¹สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Logistics Program, Faculty of Management Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

²สาขาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

³สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat

University

Received: November 29, 2023

Revised: April 19, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI:

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน วิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในลุ่มน้ำโขงในประเทศไทย-ลาว ยังคงสืบทอดแนวปฏิบัติการทำผ้ามาจากบรรพบุรุษและมีความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้ประยุกต์เอาวัตถุดิบ

ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสีย้อมผ้าเพื่อทอผ้าใช้ในครัวเรือน และเพื่อจำหน่ายในชุมชน โดยการย้อมสีธรรมชาติจากพืชท้องถิ่นนี้เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งนี้ แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้องค์ความรู้ และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้านลวดลาย และการออกแบบลวดลายเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ และทันสมัยสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันได้

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา, การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ, ผ้าทอลุ่มน้ำโขง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the diversity of biological resources and local wisdom of the Mekong Basin woven textile communities and 2) to study ways to increase the economic value of textiles in the Mekong Basin communities. Field data were collected through in-depth interviews with 30 key informants, and data were analyzed using qualitative research methods. The results showed that Mekong communities in Thailand and Laos PDR continued to inherit the weaving practices from their ancestors. It is also a diverse community with abundant biological resources. Therefore, they adopted a variety of raw materials available in the community used as fabric dyes for weaving textiles for households, which available in the community by dyeing natural colors from leaves, flowers, and fruits of local plants. This is the wisdom inherited from the ancestors and the process of learning the wisdom of dying from nature continuously. Communities along the Thai-Laos Mekong River Basin have emphasized the process of participation of people in the community, especially the members of the weaving group, to learn the

knowledge and skills of woven textiles to product development in textile motifs and pattern design to achieve novelty and modernity able to respond to the needs of consumers.

Keywords: bio- diversity and wisdom, economic value-added, woven textiles of the Mekong Basin

บทนำ

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นผลพวงจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิตเชื่อมโยงกันเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นต้นแบบของพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนในอดีตถ่ายทอดมาสู่ลูกหลานในปัจจุบัน ถือว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนทางธรรมชาติที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา พิธีกรรมจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิตและความเชื่อทางศาสนาหล่อหลอมวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่น และสังคมที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชนลุ่มน้ำโขงตั้งแต่โบราณ ศิลปะการทอผ้ามีความโดดเด่นความสวยงาม ลวดลายเกิดจากมือของผู้ทอที่สร้างสรรค์ในประดิษฐ์ลวดลายและการผสมสี ซึ่งถ่ายทอดมาจากลักษณะจารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรมผสมผสานกับภูมิปัญญาที่เกิดจากคนและธรรมชาติมีความเชื่อมโยงวิถีชีวิต มาประยุกต์เป็นลวดลายผ้าลายต่าง ๆ ตามสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน Khunsawat (2015) ชุมชนบ้านโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และ ชุมชนบ้านสะพานน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต มีการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยโบราณและมีการพัฒนาสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน นิยมใช้ทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยและใช้ในพิธีกรรมต่างๆ การทอผ้าเป็นงานศิลปะที่ต้อง

อาศัยความขยัน ความอดทน ความละเอียดอ่อน และนำวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาใช้เป็นสีเขียวเพื่อให้ได้ลายผ้าที่มีความงดงามและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การนำวัตถุดิบที่มีในชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีความหลากหลายเป็นการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ในการทอผ้าเพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้ชุมชน เกิดการพัฒนากระบวนการผลิต การทอ การสร้างลวดลายสืบสอดภูมิปัญญา การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนให้เกิดความตระหนักในคุณค่า และความสำคัญ เป็นการสร้างรายได้ที่สามารถดำรงวิถีชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข สำหรับแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งไทยชุมชนบ้านโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต มีลักษณะการค้าเงินงานเป็นกลุ่มเพื่อทอผ้าสร้างรายได้เสริมจากการทำอาชีพหลัก

การลงพื้นที่ในครั้งนี้ผู้วิจัยพบปัญหา คือการนำทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ยังขาดองค์ความรู้และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้านสี ลวดลาย และการออกแบบ เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และทันสมัย สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันได้ ทางชุมชนจึงได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาของตนเองโดยต้องการเพิ่มองค์ความรู้และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้านสี ลวดลาย และการออกแบบลวดลายเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ทางชุมชนให้ความร่วมมือกับนักวิจัยแบบมีส่วนร่วม จึงส่งผลให้กระบวนการทำงานในครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่น คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งไทยชุมชนบ้านโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ คือสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสมาชิกจนมีรายได้เสริมจาก

การสร้างอาชีพ และสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น และได้แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรความมั่นคงของอาหารและพลังงาน การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 การสืบค้น วิเคราะห์และการเก็บรวบรวมข้อมูลการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลของผ้าทอลุ่มน้ำโขง โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และการศึกษภาคสนาม (Field research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มวิสาหกิจ, ประชาชนชาวบ้าน, ประธานสภาวัฒนธรรม, นักวิชาการ, ผู้แทนองค์กรภาครัฐ, ผู้ประกอบการ, ผู้แทนสถานศึกษา, ประธานกลุ่มทอผ้า, สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ หรือสมาชิกกลุ่มทอผ้า, กลุ่มผู้ปลูกฝ้ายหรือกลุ่มผู้ปลูกหม่อน – เลี้ยงไหม, กลุ่มผู้ย้อมผ้า, กลุ่มผู้ทอผ้า, กลุ่มนักวิชาการ, กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่ชุมชนบ้านโพหนอง ตำบลโพหนอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่วิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัยจะต้องเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในประเทศลุ่มแม่น้ำ

โจง จะต้องมิภูมิปัญญาการทอผ้าที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงดำเนินงานด้าน หัตถกรรมทอผ้านั้นอยู่ มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจหรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มช่างทอผ้า และจะต้องมีอัตลักษณ์ของผ้าทอด้านใดด้านหนึ่ง เช่น สี ลวดลาย เส้นใย และเรื่องเล่า

การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายจากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวทางของการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ Podhisita (2019) ประกอบด้วย 1) การจัดการข้อมูล (Data management) คือ การทำให้ข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดเป็นระเบียบหรือการจัด ระเบียบข้อมูลเพื่อพร้อมที่จะนำไปวิเคราะห์ 2) การแสดงข้อมูล (Data display) คือ การ นำข้อมูลที่จัดระเบียบไว้แล้วมาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญและแสดงรายละเอียดของ ประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับการศึกษา 3) การอธิบายข้อมูล (Data explanation) คือ การบรรยายและตอบคำถามข้อค้นพบจากปรากฏการณ์โดยมุ่งหาความหมายและ ความสัมพันธ์ในข้อค้นพบนั้นพร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย เกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโจง

ขั้นที่ 2 การพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ การออกแบบลวดลายและ ออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลุ่มน้ำโจงด้านการผลิตผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของ ผ้าทอลุ่มน้ำโจงประกอบด้วยการศึกษาภาคสนาม (Field research) และการอภิปราย กลุ่ม (Focus group discussion) มีรายละเอียด ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi – structured interview) ตามแนวทางของ Podhisita (2019) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) บริบท ชุมชนพื้นที่วิจัย ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน โครงสร้าง ทางสังคม สภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม และบริบทวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งที่บ่งชี้หรือบอกลักษณะสำคัญของ ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร ทรัพยากร

ชีวภาพของคนในชุมชนรับรู้ร่วมกันว่าเป็นสิ่งพิเศษหรือสิ่งสำคัญ สิ่งที่บ่งชี้หรือบอกลักษณะสำคัญหรือลักษณะพิเศษทางทรัพยากรชีวภาพในชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร สิ่งที่บ่งชี้หรือบอกลักษณะสำคัญหรือลักษณะพิเศษทรัพยากรชีวภาพในชุมชนมีความสำคัญอย่างไร และ 2) แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วย อัตลักษณ์ผ้าทอ การจัดการภายในองค์กร และ ปัญหาและความต้องการของกลุ่มในการพัฒนาศักยภาพสีย้อมผ้าจากทรัพยากรชีวภาพของสีและลวดลายผ้าทอ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ (1) ตัวอย่างต้องเป็นสมาชิกของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง จากทั้งหมด 2 ประเทศ จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกตัวอย่างจากประเทศไทย จำนวน 15 คน ตัวอย่างจากสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชาติลาว จำนวน 15 คน

2) การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบแบบสามเส้าตามแนวคิดของ Chantavanich (2016) ที่ระบุไว้ว่า การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (1) การตรวจสอบข้อมูลด้านเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน แต่ข้อมูลที่ได้ตรงกัน (2) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ในข้อค้นพบนั้นพร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขง

3) การอภิปรายกลุ่มการพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าทอลุ่มน้ำโขงด้วยการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดผู้ร่วมอภิปรายกลุ่มโดยใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มวิสาหกิจ, ประชาชนชาวบ้าน, ประธานสภาวัฒนธรรม, นักวิชาการ, ผู้แทนองค์กรภาครัฐ, ผู้ประกอบการ, ผู้แทนสถานศึกษา และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจหรือกลุ่มทอผ้า ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม จากทั้งหมด 2 ประเทศ 2) ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง

น้ำใจ จากทั้งหมด 2 ประเทศ ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำหรือเป็นสมาชิกของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำใจในด้านการผลิตผ้าทอมือที่ใช้ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาการย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ ภูมิปัญญาการทอผ้า และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ อาจจะเป็นผู้ที่ม้องค์ความรู้เหล่านั้นทั้งหมด หรือ มีองค์ความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ โดยในแต่ละประเทศจะมีผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม จำนวน 30 คน ซึ่งการอภิปรายกลุ่มในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว อาจใช้รูปแบบการอภิปรายแบบผสมผสาน ทั้งรูปแบบ On – site และรูปแบบ Online

ขั้นที่ 3 การสรุปผลและประมวลผล การสรุปผลจากการพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ การออกแบบลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำใจกลุ่มน้ำใจ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอประโยชน์และหาแนวทางการเพิ่มมูลค่าทั้งในเชิงวิชาการ เชิงพาณิชย์ และเชิงนโยบายต่อไป

ผลการวิจัย

บริบทชุมชนและความเป็นมาการทอผ้าชุมชนบ้าน โพนทอง ตำบล โพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำใจฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต สรุปได้ดังนี้

1. ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำใจ

1.1 ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำใจชุมชนบ้าน โพนทอง ตำบล โพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ก่อตั้งขึ้นด้วยสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดการ และบริหารสินค้าเกี่ยวกับผ้าทอมือหรือผ้าพื้นเมืองโดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐให้ก่อตั้งกลุ่มและจดทะเบียนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สมาชิกกลุ่ม คือ สมาชิกในชุมชนบ้าน โพนทองที่

ร่วมกันจัดการ และดำเนินงานผลิตผ้าทอมือโดยอาศัยวัสดุและวัตถุดิบต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนการจัดจำหน่ายในชุมชน และนอกชุมชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ และเกิดการพึ่งพาตนเองจากอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญา อัตลักษณ์ด้านเส้นใยใช้เส้นใยฝ้ายเงินมือผสมผสานการใช้เส้นใยแบบฝ้ายโรงงานทำให้เส้นใยของผ้าทอมีความนุ่ม ลื่น และการทิ้งตัวของผ้าที่สวยงามสีย้อมธรรมชาติ นับเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนผ่านสินค้าทอมือของกลุ่มได้อย่างเด่นชัดคล้ายกันกับอัตลักษณ์ด้านลวดลายสื่อถึงความเป็นผ้าของบ้าน โพนทองด้วยกระบวนการย้อมร้อน คือ โทนสีน้ำตาล เหลือง เขียว แดง ชมพู สื่ออัตลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นผ้าของบ้าน โพนทองด้วยกระบวนการย้อมเย็น คือ โทนคราม น้ำเงิน นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการ “แช่สนิม” ซึ่งจะนำฝ้ายมาแช่ในน้ำสนิมเพื่อให้มีสีคุ้นแต่เส้นใยยังดูใส แล้วจึงนำไปย้อมกับสีธรรมชาติอื่น ๆ สีที่ได้จากการย้อมลักษณะนี้จะได้สีที่เดิมจากเปลือก ผล ดอก ฝัก ลำต้น ใบ แต่มีสีที่เข้มละมุนขึ้น จึงนับได้ว่าการย้อมสีธรรมชาติเป็นอัตลักษณ์ทั้งกระบวนการ และสีที่ผสมผสานมาจากภูมิปัญญาของกลุ่มทอผ้าบ้าน โพนทอง การสร้างลวดลายของกลุ่มบ้าน โพนทองมาจากการมัดหมี่ กล่าวคือ การมัดเส้นฝ้ายเป็นลวดลายก่อนนำมาย้อมสีเครื่องหมี่ เริ่มต้นจากการค้นหูกแล้วกำหนดจำนวนลำหมี่ที่จะใช้มัดในแต่ละลวดลาย แล้วนำฟางมัดเส้นใยเป็นกลุ่มตามลวดลายที่คิดไว้ มัดจนครบหลักหมี่จะนำเส้นใยไปย้อมสีธรรมชาติ เมื่อสีแห้งแกะฟางออกก็จะทำให้เกิดลวดลายเวลาทอแล้วนำไปสู่การทอบนกี่ทอผ้า ลวดลายที่เป็นที่รู้จัก และเป็นลวดลายโบราณเช่น หมี่หมากจับ, หมี่ขอ, หมี่นาค, หมี่โคมห้า, หมี่เอื่อนาคน้อย, หมี่คั่น, หมี่นาคหัวซ้อน, หมี่กง, หมี่สนนาค, ลายน้ำไหลนอง, ลายลูกแก้ว ลวดลายของบ้าน โพนทองมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก และฝีมือมัดหมี่บรรจงเก็บรายละเอียดของลวดลายอย่างงดงาม

1.2 ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มทอผ้าแต่เดิมหญิงสาวชาวบ้านน้ำมีการสืบทอดศิลปะการถักทออันสวยงามของผ้าฝ้ายและผ้าไหมมาทำลวดลายมัดหมี่ซึ่งมีสีสันและลวดลายสวยงาม

ตามเทคนิคของคนในชุมชนแต่ละครัวเรือน ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากขึ้น ความต้องการผ้าทอของตลาดเพิ่มขึ้นจึงทำให้มีการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้าของบ้านละหาน้ำ เพื่อสร้างกลุ่มสำหรับการผลิตผ้าทอให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยก่อตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นเป็นกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต เป็นกลุ่มที่ผลิตผ้าฝ้ายทอมือจากสีธรรมชาติและสีเคมี (ตามความต้องการของผู้บริโภค) โดยการผลิตสีธรรมชาติที่เป็นที่นิยม คือ สีข้อมคราม บ้านละหาน้ำตั้งอยู่ริมแม่น้ำเซียงเหียง จึงมีพื้นที่สำหรับปลูกคราม ได้เป็นจำนวนมากเพียงพอต่อการผลิตน้ำครามที่ใช้ย้อมเส้นฝ้ายได้ตลอดทั้งปีชาวบ้านทุกครัวเรือนมีองค์ความรู้เรื่องการผลิตผ้าฝ้ายข้อมคราม ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและเป็นรายได้หลักที่สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน อัตลักษณ์ผ้าทอของกลุ่มบ้านละหาน้ำมีสองอัตลักษณ์ที่โดดเด่น คือ เทคนิคการมัดหมี่ที่ชาวบ้านทุกคนในชุมชนสามารถทำได้ทุกคน และมีการมัดหมี่ได้หลากหลายทั้งที่มีบันทึกในรูปแบบสมุดกราฟ และบันทึกในโทรศัพท์มือถือ ลวดลายต่าง ๆ ที่มัดหมี่ ได้แรงบันดาลใจมาจากการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ ลำน้ำ สายฝน สัตว์ในชุมชน และการย้อมสีของชาวบ้านละหาน้ำแต่เดิมใช้สีย้อมธรรมชาติจากคราม และพืชให้สีจากธรรมชาติ เช่น สีฟ้า ได้จากการข้อมคราม สีน้ำตาล ได้จากเปลือกไม้ สีเหลืองได้จากแก่นไม้และใบไม้ แต่สีที่ได้รับความนิยมได้รับความนิยมมากที่สุด และเป็นสีที่ผลิตมากที่สุดแทบทุกครัวเรือนในบ้านละหาน้ำ คือ สีคราม

กระบวนการอนุรักษ์ พื้นฟูลวดลายผ้าทอลุ่มแม่น้ำโขงของทั้ง 2 ชุมชน

มีกระบวนการฟื้นฟูลวดลายผ้าไหมแบบดั้งเดิม จากการศึกษาวิธีการ และกระบวนการในการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชาวไทยภูเขา สรุปได้ดังนี้ คือ การดำเนินการวางแผนการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน และมีผู้รับผิดชอบ โดยมีขั้นตอนเตรียมการขั้นตอนการประชุมวางแผนการปฏิบัติการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าไหมขั้นตอนการมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมเกิดการปฏิบัติฟื้นฟูลวดลายผ้าไหมดั้งเดิมที่สูญหายโดยการทอขึ้นใหม่จากภูมิรัฐของผู้อาวุโส

เช่น หมี่หมากจับ, หมี่ขอ, หมี่นาค, หมี่โคมห้า, หมี่เอื่อนาคน้อย, หมี่คั่น, หมี่นาคหัวซ้อน, หมี่กึ่ง, หมี่สนนาค, ลายน้ำไหลนอง, ลายลูกแก้ว

การพัฒนาตลาดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนแม่บ้านโจง สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาตลาดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ ชุมชนแม่บ้านโจง ทั้ง 2 ชุมชน มีการกำหนดจำนวนเส้นพุ่งให้มีจำนวนตามลวดลายที่ได้ออกแบบไว้ และใช้วิธีการทอผ้าพื้นฐาน คือ การทอลาย 2 ตะกอ โดยใช้เส้นยืนสีดำที่ข้อมด้วยเปลือกประคูดและผลมะเกลือ สีน้ำตาลจากฝักคูณ สีเขียวที่ได้จากเปลือกต้นเพกา การทอฝ้ายย้อมใช้เส้นยืนเป็นสีเดียวกันทั้งหมด ชุมชนมีวัฒนธรรมการผ้าทอที่มีกระบวนการผลิตที่ยังคุณค่า และสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับวิถีวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันบนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของทุกคนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. การประยุกต์ลวดลายผ้าที่คงเอกลักษณ์โดยเฉพาะมัดหมี่นั้น สมาชิกได้ดูแบบจากผ้าดั้งเดิมที่เป็นต้นแบบ พร้อมกับร่างแบบลายตามวิถีชีวิต จินตนาการลงบนกระดาษกราฟจนเกิดลวดลายที่ประยุกต์ผสมผสานลวดลายดั้งเดิมลายหมี่หมากจับ, หมี่ขอ, หมี่นาค, หมี่โคมห้า, หมี่เอื่อนาคน้อย, หมี่คั่น, หมี่นาคหัวซ้อน, หมี่กึ่ง, หมี่สนนาค, ลายน้ำไหลนอง และลายลูกแก้ว

3. การถ่ายทอดและการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนแม่บ้านโจง ทั้ง 2 ชุมชน มีรูปแบบการถ่ายทอดสืบทอดความรู้และการเรียนรู้มี 3 ลักษณะดังนี้

3.1 กระบวนการถ่ายทอด และสืบทอดความรู้ในครอบครัว ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ผู้เรียน คือลูกหลานบางคนเรียนด้วยใจรักจากการที่เห็นความสำเร็จและการปลุกฝังของบรรพบุรุษที่ผ่านมาลูกหลานบางคนเรียนด้วยความจำเป็น ตามปัจจัยของครอบครัวได้แก่ การทำเป็นอาชีพวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ

3.2 การถ่ายทอดและสืบทอดจากคนภายนอกครอบครัว ที่ผู้สืบทอดริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจความต้องการ และความถนัดอย่างมี

เป้าหมายรู้จักแสวงหาแหล่งเรียนรู้จากปราชญ์ในชุมชนการร่วมกิจกรรม การเข้าไปมีส่วนร่วมในการทอผ้า

3.3 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการแสวงหาความรู้ ทักษะที่จะต้องอาศัยการเรียนรู้ และวิธีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ช่วยทำให้เกิดแนวความคิดความเข้าใจที่ถูกต้องและกว้างขึ้นที่เกิดจากทักษะการสังเกตและทักษะการฝึกปฏิบัติ

2. แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโขงทั้ง 2 ชุมชนจากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการอนุรักษ์และการพัฒนาลวดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนลุ่มน้ำโขง คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้ง 2 ชุมชน โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มทอผ้าและกลุ่มตำแผ่นแพร ได้เรียนรู้องค์ความรู้และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้านลวดลาย และการออกแบบลวดลายเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และทันสมัย สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่อาศัยภูมิปัญญาผนวกกับทรัพยากรชีวภาพของทั้ง 2 ชุมชน เกิดเป็นลวดลายที่มีเอกลักษณ์และเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนลุ่มน้ำโขง การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอของชุมชนพัฒนาด้านช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งสามารถติดต่อได้ทั้งช่องทางออนไลน์ (Online marketing) และช่องทางออฟไลน์ (Offline marketing) เพื่อให้เข้าถึง กลุ่มลูกค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยอาจจะทำการตลาดแบบเฉพาะเจาะจงในพื้นที่นั้น ๆ เน้นกลุ่มลูกค้าที่มักจะชอบเลือกดูสินค้าหรือเลือกจับสินค้าจริงจากหน้าร้านของชุมชนก่อนที่จะตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังสามารถซื้อ/ขายผลิตภัณฑ์ผ่านทางเฟสบุ๊ค วิแชค และ ไลน์ส่วนตัวของประธานชุมชน สามารถปรับใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งรูปแบบออฟไลน์กับออนไลน์ควบคู่กัน

อภิปรายผล

ชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 2 ชุมชน ชุมชนบ้านโพหนอง ตำบลโพหนอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สภาพอากาศโดยทั่วไปอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อาชีพหลักของชาวบ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบันคือการทำ การปลูกพืชผักสวนครัวปัจจุบันจึงเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบสังคมที่ดีมีภูมิปัญญาที่มีคุณค่า และมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ ผูกพันความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยเฉพาะการยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี และ ความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ การใช้ภาษาเพื่อ สื่อความสัมพันธ์ในการดำรงชีพ ความสัมพันธ์ด้านการแต่งงานเมื่อสถานการณ์จาก ภายนอกเข้าสู่ชุมชนมากขึ้นส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต้องปรับตัวตามกระแส ความเจริญ เพื่อความอยู่รอดของสังคม การปรับเพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่ และการ ปรับเพื่อดำรงรักษาเป็นชุมชนกลุ่มน้ำโขงดังนั้นกระบวนการปรับตัวของชุมชนกลุ่มน้ำ โขงที่ผ่านมาไม่ได้หยุดนิ่ง มีการคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานภายในชุมชนเพื่อการ ปรับเข้ากับปัจจัยภายนอก สอดคล้องกับ Chinachan (2023) กล่าวว่า การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ผ้าทอและการพัฒนาช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยการใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การเก็บข้อมูล การประชุมระดมสมอง การจัดการ อบรมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบลวดลาย ให้ มีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนการย้อมสีเส้นใยธรรมชาติจากพืชพันธุ์ในท้องถิ่นเพื่อให้ ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดที่หลากหลายและการใช้ ข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชนสื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่โดดเด่นมี เอกลักษณ์แตกต่างไปจากลวดลายของพื้นที่อื่น และสามารถนำข้อมูลทางวัฒนธรรม

ไปสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชน ภูมิปัญญาการทอผ้า เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้นของช่างทอผ้าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานมานับร้อย ๆ ปี ความวิจิตรบรรจง และลวดลายที่เกิดขึ้นบนผืนผ้าสะท้อนถึงคติความเชื่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต และความเป็นมาในอดีตการโยกย้ายถิ่นฐาน ลวดลายบนผืนผ้า ในแต่ละชุมชนต่าง ๆ มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งลวดลาย ที่สร้างขึ้นมาจากจินตนาการ และแรงบันดาลใจจากสิ่งรอบตัว ยังคงรักษารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนไว้อย่างเหนียวแน่นจนถึงปัจจุบัน และมีวัฒนธรรมการทอผ้าอันเป็นประเพณีของผู้หญิงที่สืบทอดกันมา สอดคล้องกับคำกล่าวของ Khunsawat et al. (2015) การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์การทอผ้าของชุมชนการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอที่เสมือนเครื่องหมายที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่นจึงต้องทำความเข้าใจตั้งกระบวนการสืบทอด การผลิตการการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ ลวดลายผ้าทอแต่ละผืนจะแสดงถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันแต่มองเห็นมิติของวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แสดงคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจ และมีการสืบทอดภูมิปัญญาเรื่องผ้าให้กับชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการสร้างลวดลายผ้าทอของชุมชนกลุ่มแม่บ้านโง้งทั้ง 2 ชุมชนเป็นการอนุรักษ์โดยการศึกษาสภาพวัฒนธรรมของแหล่งกำเนิดงานศิลปะท้องถิ่น การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อสนองความต้องการใช้สอยในชีวิตประจำวัน สะท้อนออกมาเป็นลวดลายผ้าที่มีความเก่าแก่ และมีความหมายควรค่าแก่การอนุรักษ์ผสมผสานกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเกิดเป็นลายที่ค้นพบใหม่ เกิดการถ่ายทอดและฟื้นฟู ลวดลายของผ้าทอให้เกิดการจดจำเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมมีการร่างแบบลายผ้าลงบนกระดาษรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร

การนำคำบอกเล่าของคนแต่ละคนแก่ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อมา รวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอเพื่อฟื้นฟูลวดลายดั้งเดิมและร่วมกันพัฒนาลวดลายที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีการสรุปขั้นตอนกระบวนการกระบวนการอนุรักษ์ฟื้นฟูลวดลายผ้าที่เกิดจากการวางแผนการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานมีขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นขั้นตอน เช่น การเตรียมการ การวางแผน การมอบหมายความรับผิดชอบ ให้สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบในแต่ละส่วนของกระบวนการทอ การย้อม การมัดหมี่ การหาวัตถุดิบการตลาด ในการทำงานทุกขั้นตอนสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีการถ่ายทอด และรับรู้ขั้นตอนการดำเนินงานร่วมกัน มีส่วนร่วมในการทำงานสร้างสรรค์คุณค่าเสริมสร้างความเข้มแข็งในการแข่งขันธุรกิจผ้าทอในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunpat and Kaewnet (2019) การเพิ่มมูลค่าผลผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นกลยุทธ์ในการแข่งขันในธุรกิจปัจจุบันการสร้างอัตลักษณ์ของผ้าทอจากเรื่องราวความหมายของชุมชนนำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์เพื่อทำการสื่อสารให้กับผู้บริโภคได้รับรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนมีมูลค่าที่เพิ่มขึ้น

1. ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงการพัฒนาลวดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ ชุมชนลุ่มน้ำโจง พบว่า ผลจากการพัฒนาลวดลายผ้าทอได้ลายผ้าที่มีการประยุกต์ผสมผสานลวดลายดั้งเดิมเข้ากับวิถีชีวิตของชาวชุมชนลุ่มน้ำโจง จากการปฏิบัติการพัฒนาลายผ้า พบรูปแบบ การถ่ายทอด สืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าได้มีรูปแบบการถ่ายทอดสืบทอดความรู้และการเรียนกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดความรู้ในครอบครัว การถ่ายทอดและสืบทอดจากคนภายนอกครอบครัวและการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาลวดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงการค้าวิถีชีวิตวัฒนธรรมนิยมประเพณีของชุมชนลุ่มน้ำโจงสอดคล้องกับ Prachawet (2016) การพัฒนาลายผ้าเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบผ้าทอสู่ความเป็นเอกลักษณ์เกิดจากการประยุกต์ลวดลายดั้งเดิมผสมผสานกับเรื่องราวคำ

บอกเล่าของชุมชนจากผู้เฒ่าผู้แก่ประยุกต์เข้ากับกราฟิกเกิดเป็นลวดลายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์โดยเน้นการล้อมด้วยสี่จากรรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนใช้เส้นใยธรรมชาติวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นผ้าทอบอกเล่าเรื่องราวเฉพาะถิ่นของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาดผสมผสานกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทำให้ผู้บริโภครับรู้ถึงวิถีชีวิตของชุมชนสอดคล้องกับ Liapsitakul et al. (2021) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเดิมที่ทอไว้ใช้เองในครัวเรือนเพื่อสวมใส่หรือเพื่อเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่โบราณได้มีการพัฒนาเป็นเครื่องแต่งกายที่มีการถ่ายทอดลวดลายที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนผ้าทอเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอ และสร้างคุณค่าให้กับชุมชน

2. แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความ

หลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาเป็นการพัฒนาระบบการสืบทอดภูมิปัญญา การทอผ้าแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และความสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำโขง และการทอผ้า การศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับลวดลายผ้าการนำทรัพยากรชีวภาพของชุมชนมาใช้ในกระบวนการผลิตผ้าทอเป็นเสมือนเครื่องหมายที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่นของชุมชนลุ่มน้ำโขงจึงต้องทำความเข้าใจถึงกระบวนการสืบทอด การผลิต การถ่ายทอดของคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง การสืบทอดดังกล่าวต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมหรือท้องถิ่นที่มีความต้องการในการบริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ดังนั้นลวดลายผ้าทอแต่ละผืนจะแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงความแตกต่างของเรื่องราวต่างที่ถูกถ่ายทอดลงบนผืนผ้าทอที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาจากอดีตสู่ปัจจุบันที่ถูกสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมครอบงำ และการสร้างสรรค์ศาสตร์และศิลป์ของวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้นๆอย่างไรก็ตามยังคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนอยู่ต่อไปพร้อมทั้งช่วยในเรื่องของการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมสอดคล้องกับ Chemsripong (2017) การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาผ้าทอโบราณ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งจำเป็นต้องทำการสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดการยอมรับ ตระหนักถึงคุณค่าและมูลค่าของบผ.ตภัณฑ์มากขึ้น จึงทำให้เกิดการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คงอยู่กับชุมชนและทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโจงจากความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษารวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนลุ่มน้ำโจงที่เป็นภูมิปัญญาการทอผ้าไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตน
2. ควรศึกษาและรวบรวมลายผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติของชุมชนลุ่มน้ำโจงทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ลวดลายผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโจงเพื่อสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนลุ่มน้ำโจง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการอัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโจง ไทย-ลาว กองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง (Lancang - Mekong Cooperation Special Fund) ปีงบประมาณ 2566

References

- Bunpat, O., & Kaewnet, P. (2019). Creating the identity of Chiang Saen woven fabric in Chiang Rai province towards increasing the value of tourism products. *Dusitani College Journal, 13*(2), 117-133. [in Thai]
- Chantavanich, S. (2016). *Data analysis in qualitative research* (12th ed.). Chulalongkorn University. [in Thai]
- Chinachan, T. (2023). A product development of Long Li Jok textiles by using community's cultural Identities. *Journal of Social Communication Innovation, 10*(1), 168-177. [in Thai]
- Khunsawat, C., Yodni, S., & Chaemkrajang, S. (2015). Development of the local wisdom transmission process Thai Kui silk weaving in the southern Isan, Thailand. *Journal of Education and Social Development, 11*(1), 246-257. [in Thai]
- Liapsitrakul, P., Kuanruaddi, H., & Sahairak, K. (2021). The economics value added in local textile and linked to cultural tourism: A case study of kabbaw textile at Uat Yai, Si Muang Mai, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University, 8*(2), 1-16. [in Thai]
- Podhisita, C. (2019). *Handbook for students and social science researchers* (8th ed.). Amarin Printing and Publishing. [in Thai]
- Prachawet, P. (2016). Development of the Lamduan flower-shaped mudmee fabric pattern for use in designing woven fabric patterns to make It Unique in Sisaket Province. *Journal of Research and Development. Sisaket University, 3*(2), 37-47. [in Thai]

Chemsripong, S., & Petmee, P. (2017). Creative value added products from local wisdom: A case study of the ancient cloth. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 10(4), 62-85. [in Thai]

Authors

Miss Chadarporn Nabchid

Logistics Program, Faculty of Management Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 91/125, Yothin village, Soi 6/1, bypass Road,

Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province 47000

Fax: 042-970-029 Tel. : 099-292-3515 E-mail : Chadarporn@snru.ac.th

Miss Paniporn Teerawongsanan

Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 400/422, M.9, Najak, Mueang Phrae District, Phrae Province 54000

Tel.: 087-1750538 E-mail: xuemei.dp@snru.ac.th

Miss Wilaiwan Audnoon

Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 510, M.12, Phang Khwang, Mueang Sakon Nakhon District,

Sakon Nakhon Province 47000

Tel.: 042-970277 E-mail: Wilaiwan@snru.ac.th